Данни от Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2021 г.

Интересни факти за връзката между бизнеса и правосъдните системи

Известно е, че добре функциониращите и напълно независими правосъдни системи могат да окажат положително въздействие върху инвестициите и следователно да допринесат за производителността и конкурентоспособността. Те са важни също и за осигуряване на ефективно изпълнение на договори и административни решения и разрешаване на спорове, които са от съществено значение за функционирането на единния пазар.

В този контекст, Европейската Комисия разработва ежегодно „Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието“, с което прави годишен преглед на показателите с акцент върху основните параметри на всяка ефективна правосъдна система:

- ефикасност,
- качество и
- независимост.

В изданието за 2021 г. (информационното табло) са доразвити показателите за всичките три елемента, включително за цифровизацията на правосъдието, което е от съществено значение, за да продължат съдилищата да функционират по време на пандемията от COVID-19, както и по-общо за насърчаване на ефикасни и достъпни правосъдни системи.

Какво представлява Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието? Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е годишен сравнителен информационен инструмент. Неговата цел е да помага на ЕС и на държавите членки да подобрят ефективността на своите национални правосъдни системи, като им предоставя обективни, надеждни и сравними данни по редица показатели. С него се представя не едно-единствено общо класиране, а преглед на начина на функциониране на всички правосъдни системи въз основа на показатели, които са от общ интерес и значение за всички държави членки. С информационното табло не се насърчава конкретен вид правосъдна система и всички държави членки се разглеждат на равна основа. В информационното табло са представени основно граждански, търговски и административни дела, както и някои наказателни дела, **за да се помогне на държавите членки в усилията им да създадат по-ефективна среда, която е благоприятна за инвестициите, бизнеса и гражданите.**

Защо ефективните правосъдни системи са важни за създаването на благоприятна за инвестиции бизнес среда? Ефективните правосъдни системи, отстояващи върховенството на закона, имат положително икономическо въздействие. Когато съдебните системи гарантират ефективно упражняване на правата, има по-голяма вероятност кредиторите да отпускат заеми, налице е възпиращ ефект за предприятията по отношение на извършването на опортюнистични действия, намаляват се разходите по сделките, а иновативните предприятия е по-вероятно да правят инвестиции. Доказателства за положителното въздействие на добре функциониращите национални правосъдни системи върху икономиката се предоставят в разнообразни научни изследвания и академични трудове, включително от Международния валутен фонд, Европейската централна банка, ОИСР, Световния икономически форум и Световната банка.

Знаете ли, че?

✓ Резултатите от проведено проучване показват, че намаляване на продължителността на съдебните производства с 1 % (измервана като необходимото време за разглеждане на висящи дела може да увеличи ръста на броя на предприятията, както и че увеличаване с 1 % на дела на дружествата, които възприемат съдебната система като независима, обикновено води до по-висок оборот на предприятията и растеж на производството.

✓ Резултатите от друго проучване показват положителна връзка между усещането за независимост на съдебната власт и потоците от преки чуждестранни инвестиции.

✓ В няколко други проучвания ясно се подчертава значението на ефективността на националните правосъдни системи за дружествата. Например в едно проучване 93 % от големите дружества са отговорили, че редовно извършват преглед на състоянието на върховенството на закона (включително независимостта на съдилищата) в държавите, в които те инвестират. В друго проучване повече от половината от малките и средните предприятия (МСП) са отговорили, че разходите за съдебни производства и прекомерната им продължителност са сред основните причини да не започват съдебни производства за нарушения на права.

ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ ОТ ИНФОРМАЦИОННОТО ТАБЛО НА ЕС В ОБЛАСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО ЗА 2021 Г.

Ефикасност на правосъдните системи

Анализираните в Информационното табло за 2021 г. данни, обхващат периода от 2012 до 2020 г. Натовареността на националните правосъдни системи се е увеличила в няколко държави членки в сравнение с предходната година, а в други държави членки тя е намаляла или е останала стабилна. **В България, натовареността почти не е претърпяла промени в периода 2012-2020 г., но като цяло се запазва ниска, на фона на други държави-членки. Отчита се лек ръст на броя новозаведени административни дела.**

От друга страна, слабо се е повишило и времето, необходимо за решаване на делата, като цяло. При административните дела, в частност, обаче се бележи ускорение при разглеждането им на първа инстанция.

През 2019 г., при административните дела, най-бърза е била втората инстанция. Бележи се и ръст на решените административни дела в периода 2012-2019 г., докато броят на висящите се запазва стабилен.

Достъпност

Необходима е достъпност по цялата верига на правораздаване, за да се даде възможност на гражданите да получат съответната информация — за правосъдната система, за начините да се подаде иск и свързаните с това финансови аспекти, за актуалното състояние на производствата от началото до края им — и да имат онлайн достъп до решението.

Правна помощ, съдебни такси и такси за правни услуги — Разходите за водене на съдебни спорове са ключов фактор за достъпа до правосъдие. Високите разходи за водене на съдебни спорове, включително съдебните такси и таксите за правни услуги, могат да възпрепятстват достъпа до правосъдие. Разходите за водене на съдебни спорове по граждански и търговски дела не са хармонизирани на равнище ЕС. Те се регулират от националното законодателство и следователно се различават в отделните държави членки.

Повечето държави членки изискват от страните да заплатят съдебна такса при образуване на съдебно производство. Получателите на правна помощ често са освободени от заплащането на съдебни такси. **Само в България, Естония, Ирландия, Нидерландия, Полша и Словения получателите на правна помощ не са автоматично освободени от заплащането на съдебни такси.**

Ефикасност в специфични области на правото на ЕС

България показва добри и стабилни показатели, по отношение продължителността на делата, свързани с електронни комуникации, защита на конкуренцията, защита на потребителите и изпиране на пари.

Качество на правосъдните системи

Насърчаване на алтернативни способи за разрешаване на спорове.

България заема средна позиция между държавите-членки по този показател, като се счита, че постига добри резултати в областта на гражданските, търговските и трудовите спорове, но няма резултати в областта на административните спорове.

Ресурси

България заема 22-ро място по направени общи държавни разходи за съдилищата на глава от населението. В същото време заема първо място в класацията по общи държавни разходи за съдилищата, като процент от БВП.

От тези разходи, близо 90% са за възнаграждения на съдии и съдебни служители. Останалата част са за оперативни разходи и много малък процент – за дълготрайни активи.

Човешки ресурси

България заема 4-то място по брой съдии на 100 000 души от населението и 3-то място по брой на жените професионални съдии във върховните съдилища. Анализът показва още, че страната ни полага задоволителни усилия в посока продължаващо обучение на съдиите по различни видове умения и комуникация.

Първенци сме по проведени проучвания сред ползватели на услугите на съда и практикуващи юристи, като се отчита и добро ниво на последващи действия, във връзка с проучванията.

Цифровизация

По критерия „цифровизация“, България заема 8-мо място, но отива на почти последно място що се отнася до използването на цифрови технологии от съдилищата и прокуратурите. На предпоследно място сме и по възможността за цифрово образуване и проследяване на дела.

Независимост

По критерия „Усещане за независимостта на съдебната власт“, България е на далечното 24 място. Това изискване предполага:

а) външна независимост, когато съответният орган упражнява функциите си самостоятелно, без да е йерархично обвързан или да е подчинен на когото и било и без да получава нареждания или

указания от какъвто и да било вид, като по този начин е защитен от външна намеса или натиск, които могат да накърнят независимостта на преценката на членовете му и да повлияят на техните решения; и

б) вътрешна независимост и безпристрастност, когато се запазва еднаква отдалеченост от страните по спора и от съответните им интереси с оглед на предмета на спора.

Усещането за независимост на съдебната власт е фактор, засилващ растежа, тъй както усещането за липса на независимост може да възпрепятства инвестициите. В допълнение към показателите за усещането за независимостта на съдебната власт, събрани от различни източници, информационното табло представя редица показатели за това как са организирани правосъдните системи така, че да бъде защитена независимостта на съдебната власт в определени видове ситуации, при които тя би могла да бъде застрашена.